

dr inż. Marlena Piekut¹

Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych
Politechnika Warszawska

Nierówności w wydatkach na edukację w europejskich gospodarstwach domowych

WPROWADZENIE

W gospodarce opartej na wiedzy edukacja stanowi prosty sposób na zwiększenie ludzkich umiejętności w sferze kompetencji zawodowych i w aspektach socjoekonomicznych. Do harmonijnego rozwoju gospodarczego konieczne jest stałe podnoszenie ludzkich kwalifikacji. Wszechobecna nowoczesność wymaga stałego aktualizowania wiedzy, poszerzania zdobytych kwalifikacji, permanentnej edukacji. Społeczeństwa mają świadomość, że dobre wykształcenie, kwalifikacje poparte umiejętnościami ułatwiają zdobycie pracy, pozwalają na szybszą adaptację do otoczenia, ułatwiają zdobycie wyższych dochodów. To wszystko zapewnia szerszą możliwość zaspokajania potrzeb materialnych i ułatwia realizację potrzeb wyższego rzędu.

Celem artykułu jest zbadanie zróżnicowania poziomu wydatków na edukację oraz ich udziału w wydatkach ogółem w europejskich gospodarstwach domowych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na gospodarstwa domowe zlokalizowane w Polsce.

Postawiono następujące hipotezy badawcze:

1. Obserwuje się wzrost wydatków na edukację a procesy konwergencji społecznej prowadzą do zmniejszania dysproporcji w wydatkach pomiędzy gospodarstwami domowymi z różnych krajów europejskich.
2. Kryzys finansowo-ekonomiczny doprowadził do spowolnienia wzrostu wydatków na edukację w europejskich gospodarstwach domowych.

¹Adres korespondencyjny: Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych, Politechnika Warszawska, Filia w Płocku, ul. Łukasiewicza 17, 09-400 Płock, telefon: +48 24 262 90 08, e-mail: mpiekut@op.pl.

ZAKRES I METODOLOGIA BADAWCZA

Artykuł obejmuje następujące części. Po wstępie i celu badania przedstawiono metodologię badawczą. Następnie przeprowadzono analizę wydatków na edukację oraz ich udział w wydatkach ogółem w polskich gospodarstwach domowych. W dalszej części podjęto próbę wyodrębnienia skupień krajów ze względu na podobieństwa w wydatkach na edukację oraz ich udziału w strukturze wydatków ogółem w gospodarstwach domowych. Artykuł kończą konkluzje.

Analizą objęto dane statystyczne pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego oraz Eurostat. Obiektem zainteresowania było 30 krajów europejskich.

W *Budżetach Gospodarstw Domowych* GUS – zgodnie z COICOP/HBS² – wyróżnia się 12 głównych grup wydatków konsumpcyjnych [*Metodologia...*, 2011]. Jedną z grup wydatków stanowi edukacja. Kategoria ta obejmuje wydatki na szkolnictwo podstawowe, w tym edukację przedszkolną; gimnazja, szkoły zasadnicze, średnie techniczne i zawodowe oraz licea; szkolnictwo policealne, szkolnictwo wyższe, a także edukację niezdefiniowaną poziomem nauczania (zawodowe kursy dokształcające, pozostałe typy edukacji) i korepetycje na poszczególnych poziomach nauczania.

Do utworzenia grup państw, a tym samym do zobrazowania podobieństw i różnic w wydatkach na edukację w wybranych krajach zastosowano metodę najdalejszego sąsiedztwa, analizę Warda oraz metodę k-średnich. Metody pełnego wiązania i Warda to hierarchiczne metody grupowania, natomiast analiza k-średnich zaliczana jest do niehierarchicznych metod grupowania.

W metodzie najdalejszego sąsiedztwa odległość między skupieniami jest zdefiniowana przez największą z odległości między dwoma dowolnymi obiektami należącymi do różnych skupień [*Analiza...*, (http)]. W metodzie Warda do oszacowania odległości między skupieniami wykorzystuje się podejście analizy wariancji. Wskazuje się, że optymalną liczbę skupień otrzymuje się odcinając ramiona dendrogramu tam, gdzie zaczynają się robić dłuższe, czyli tam, gdzie odległości między skupieniami robią się istotnie większe. Grupowanie metodą k-średnich [MacQueen, 1967] polega na dzieleniu całego zbioru obiektów w taki sposób, by w każdym kroku klasyfikacji zwiększyć liczbę skupień o jeden, przy czym zwiększenie to odbywa się przez rozdzielenie jednego z istniejących skupień.

W grupowaniu krajów wykorzystano dwie zmienne określające: poziom wydatków na edukację (euro na mieszkańca) oraz ich udział w wydatkach ogółem (%) w gospodarstwach domowych w 2011 r. Przed grupowaniem dokonano zabiegu normalizacji zmiennych celem ujednoczenia ich charakteru.

² Klasyfikacja Spożycia Indywidualnego według Celu, z ang. *Classification Of Individual Consumption by Purpose adapted for the Household Budget Surveys*.

Wyboru grupowania krajów dokonano na podstawie wartości wskaźnika TAI (Tabular Accuracy Index) [Evans, 1977]. Licznik wyrażenia jest sumą odchyłeń bezwzględnych wartości zaklasyfikowanych do klas, a mianownik sumą odchyłeń bezwzględnych całego sklasyfikowanego zbioru.

$$TAI = 1 - \frac{\sum_{j=1}^k \sum_{i=1}^{n_j} |x_{ji} - \bar{x}_j|}{\sum_{i=1}^n |x_i - \bar{x}|}$$

gdzie:

x_i – wartości zbioru,

n – liczebność zbioru,

\bar{x} – średnia arytmetyczna całego zbioru,

k – liczba klas,

x_{ji} – wartości należące do j -tej klasy,

n_j – liczebność j -tej klasy,

\bar{x}_j – średnia arytmetyczna wartości zaklasyfikowanych do j -tej klasy.

Wskaźnik *TAI* przyjmuje wartości z zakresu $\langle 0,1 \rangle$. Im podział klasowy lepiej oddaje charakter danych tym wskaźnik będzie miał większe wartości. Wraz ze wzrostem liczby klas wskaźnik będzie przybierał większe wartości. Wśród zalet wskaźnika [Paślawski, 2003] wymienia się jego dużą czułość.

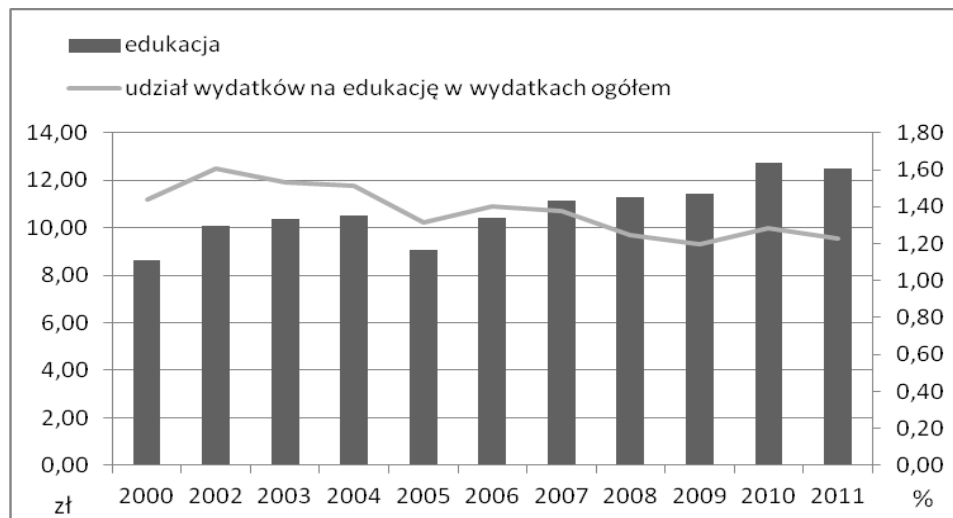
Analizę statystyczną dokonano z wykorzystaniem programów Excel i Statistica 10.

WYDATKI NA EDUKACJĘ W POLSKICH GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

Według danych z *Budżetów Gospodarstw Domowych* w latach 2000–2011 przeciętne miesięczne wydatki na edukację przypadające na 1 osobę wzrosły blisko półtorakrotnie, z poziomu 8,6 zł w 2000 r. do blisko 12,5 zł w 2011 r. Udział wydatków na edukację w strukturze wydatków w gospodarstwach domowych w Polsce w ostatnich latach uległ zmniejszeniu, w 2000 r. stanowił ponad 1,4%, w 2002 r. – 1,6%, a w 2011 r. 1,2% (rysunek 1).

W latach 2002–2005 średnie tempo zmian udziału wydatków na edukację w wydatkach ogółem było ujemne, tzn. z roku na rok omawiany udział obniżał się o około 3,4%. W kolejnym okresie tempo wzrostu udziału wydatków na edukację w wydatkach ogółem wyniosło 7,5%; był to okres najszybszego wzrostu wydatków na edukację w I dekadzie XXI w. Natomiast w latach światowego kryzysu gospodarczego (2009–2011) dynamika wzrostu udziału wydatków na edukację w wydatkach ogółem była nieco niższa, odnotowano roczny wzrost o 4,4%. Według danych Eurostat [*Unemployment...*, 2013] w 2008 r. stopa bez-

robocia w Polsce wyniosła 7,1%, podczas gdy w 2008 r. zwiększyła się o punkt procentowy, a w latach 2010–2011 wyniosła 9,7%. Wydatki na edukację nie są zaliczane do potrzeb podstawowych, a w okresie zmniejszenia dochodów priorytet mają potrzeby podstawowe.

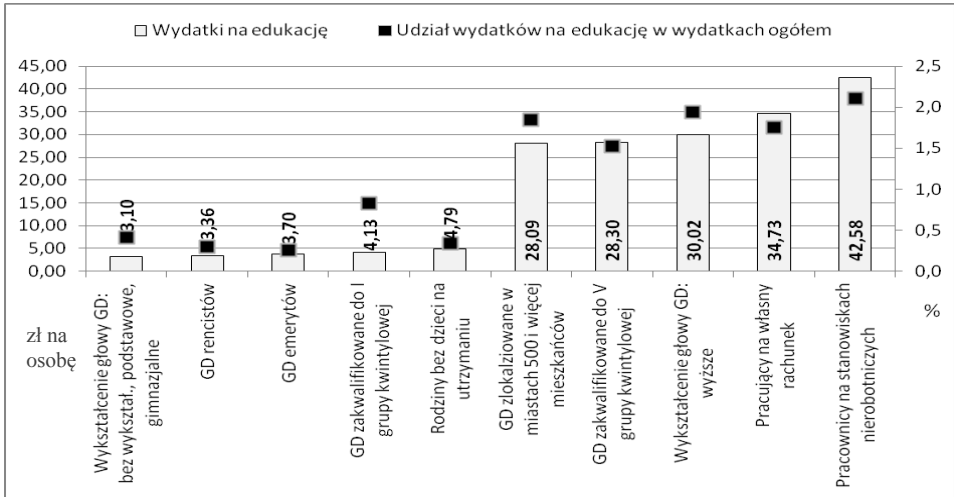
Rysunek 1. Wydatki na edukację oraz ich udział w wydatkach ogółem w polskich gospodarstwach domowych w latach 2000–2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Budżety..., 2012].

Według GUS – w zależności od typu gospodarstwa domowego – największe wydatki na edukację ponosili pracownicy na stanowiskach nierobotniczych (w 2011 r. miesięcznie blisko 43 zł na osobę), a następnie pracujący na własny rachunek, w których głowa rodziny legitymowała się wyższym wykształceniem, z największymi dochodami³ oraz gospodarstwa domowe zlokalizowane w największych miastach (rysunek 2).

Największe wydatki na omawiane potrzeby w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest praca na stanowiskach nierobotniczych lub praca na własny rachunek może mieć związek z najwyższym poziomem dochodów rozporządzalnych na osobę w tych gospodarstwach domowych [Budżety..., 2012]. Kolejną przyczyną są też największe aspiracje tych grup społecznych [Czapiński, Panek, 2011, s. 111].

³ Gospodarstwa domowe z najwyższymi dochodami to gospodarstwa domowe zakwalifikowane do V grupy kwintylowej, według *Budżetów Gospodarstw Domowych* w 2011 r. miesięczny dochód rozporządzalny w gospodarstwach domowych z V grupy kwintylowej wynosił 2560,29 zł na osobę.

Rysunek 2. Wydatki na edukację oraz ich udział w wydatkach ogółem w zależności od typu gospodarstwa domowego w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Budżety...*, 2012].

Najmniejsze wydatki na edukację odnotowano w gospodarstwach domowych, w których głowa rodziny legitymuje się podstawowym, gimnazjalnym poziomem wykształcenia lub nie posiada wykształcenia (miesięcznie na osobę 3,10 zł), w gospodarstwach domowych rencistów i emerytów, najuboższych (I grupa kwintylowa⁴) i w gospodarstwach domowych, w których nie było dzieci na utrzymaniu. Najmniejsze wydatki na omawiane potrzeby podyktowane są zarówno trudną sytuacją materialną w niektórych wymienionych typach gospodarstw domowych, jak i brakiem potrzeby inwestowania w edukację, na przykład w gospodarstwach osób starszych bez dzieci na utrzymaniu. W innych badaniach [Piekut, 2008, s. 66–67] wskazuje się, że wydatki na edukację cechują się największym współczynnikiem zmienności wśród wszystkich kategorii wydatków.

WYDATKI NA EDUKACJĘ W EUROPEJSKICH GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

Problemem badawczym podjętym w ramach pracy było określenie zmian wydatków na edukację w wydatkach ogółem w gospodarstwach domowych. W tym celu wyliczono współczynnik zmienności dla ogółu analizowanych krajów w latach 1995–2011 oraz średnie tempo zmian wydatków na edukację w po-

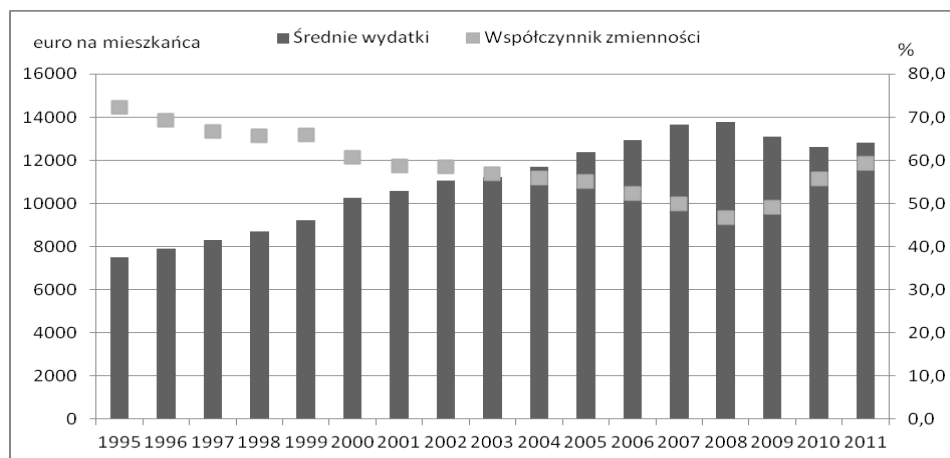
⁴ W 2011 r. miesięczny dochód rozporządzalny w gospodarstwach domowych zakwalifikowanych do I grupy kwintylowej wyniósł 399,33 zł na osobę.

szczególnych krajach dla kolejnych przedziałów czasowych, tj. dla lat 1995–2000; 2001–2006 i 2007–2011.

Współczynnik zmienności⁵ obliczony dla poziomu wydatków na edukację między poszczególnymi krajami europejskimi wskazał, że w drugiej połowie lat 90. XX w. i na początku nowego stulecia występowało bardzo duże zróżnicowanie w poziomie wydatków, jednak z tendencją do spadku aż do 2008 r., kiedy to współczynnik zmienności osiągnął wartość 46,7% (rysunek 3). Od 2009 r. do 2011 r. zauważono zwiększanie się dysproporcji w wydatkach na edukację pomiędzy krajami. Kryzys finansowo-ekonomiczny pogłębił więc nierówności w wydatkach na edukację między europejskimi gospodarstwami domowymi w latach 2009–2010.

Słaby [2010] zestawiając wydatki najzamożniejszych z najuboższymi stwierdziła, że w okresie kryzysu gospodarczego zwiększa się różnica w szczególności w odniesieniu do towarów i usług nieżywnościowych (wydatki na edukację, hotele, restauracje).

Średnie tempo wzrostu wydatków na edukację w latach 1995–2000 wyniosło 6,5% a w kolejnym okresie 2001–2006 – 3,9%. W latach 2007–2011 średnie tempo zmian przyjęło ujemną wartość i wyniosło -0,2%. W okresie kryzysu gospodarczego, w latach 2009–2011 wydatki na edukację w analizowanych 30 krajach obniżały się z roku na rok o 2,4%.

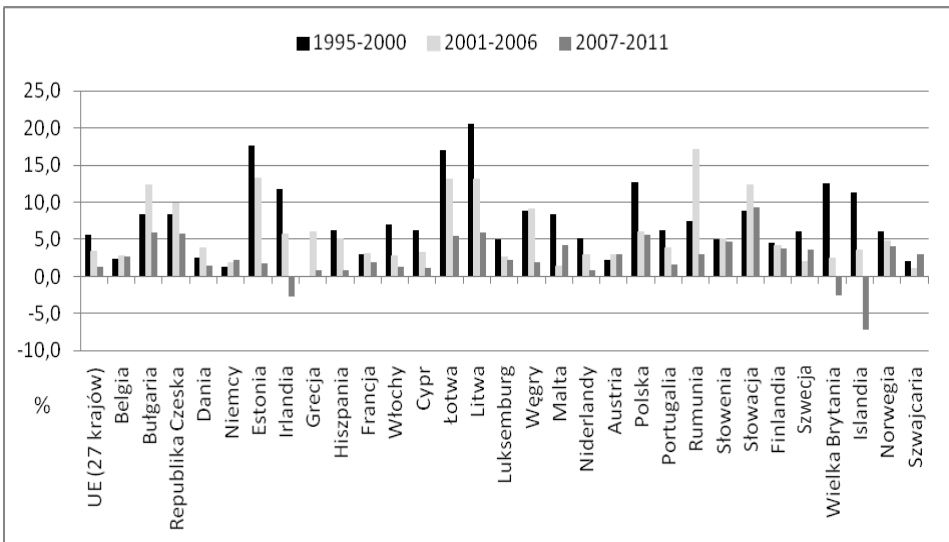

Rysunek 3. Średnie wydatki i współczynnik zmienności dla 30 krajów europejskich w latach 1995–2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

⁵ Współczynnik zmienności wskazuje na siłę zróżnicowania danych. Wartość omawianego miernika na poziomie od 0 do 20% wskazuje na małe zróżnicowanie danych, od 20% do 40% – średnie zróżnicowanie, od 40% do 60% duże zróżnicowanie, a powyżej 60% – bardzo duże zróżnicowanie danych.

Na podstawie wskaźnika tempa zmian wydatków na edukację zauważono, że w latach 1995–2000 oraz 2001–2006 wydatki na edukację wzrastały szybciej niż w okresie 2007–2011. Największe wzrosty wydatków na edukację w latach 1995–2000 odnotowano na Litwie (z roku na rok wydatki na edukację wzrastały o 20,6%), w Estonii (o 17,6%), na Łotwie (o 17,1%), w Polsce (o 12,8%), Wielkiej Brytanii (o 12,6%), Irlandii (11,8%) oraz Islandii (11,3%) (rysunek 4). W kolejnym okresie 2001–2006 największe tempo wzrostu zauważono w Rumunii (z roku na rok wydatki na edukację wzrastały o 17,1%) oraz w Estonii, na Łotwie i Litwie (po około 13%), a także w Bułgarii i Słowacji (po ponad 12%). Największe tempo wzrostu odnotowano więc w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W latach 2007–2011 doszło do spowolnienia wzrostu wydatków na edukację a w niektórych krajach odnotowano ujemne tempo zmian (Islandia, Wielka Brytania, Irlandia). Największe tempo wzrostu wydatków na edukację w omawianym okresie odnotowano w Słowacji, z roku na rok wydatki wzrastały o 9,4% oraz na Litwie, Łotwie, w Polsce, Bułgarii i Republice Czeskiej – z roku na rok wydatki wzrastały o blisko 6%.

Rysunek 4. Stopa zmian w kolejnych okresach 1995–2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

W kolejnym fragmencie opracowania pogrupowano kraje ze względu na podobny poziom i udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem w gospodarstwach domowych w 30 krajach europejskich i UE – 27 krajów. Grupowanie krajów przeprowadzono z wykorzystaniem trzech metod grupowania. W wyniku analiz otrzymano po cztery skupienia państw. Metody pełnego wiązania i Warda

dały identyczne rezultaty natomiast nieco się różniły grupy powstałe w wyniku analizy metodą k-średnich (tabela 1).

Na podstawie wielkości wskaźnika TAI (tabela 1) do dalszej analizy wybrano grupowanie metodą pełnego wiązania i Warda. Skupienia obejmowały od 3 do 11 obiektów.

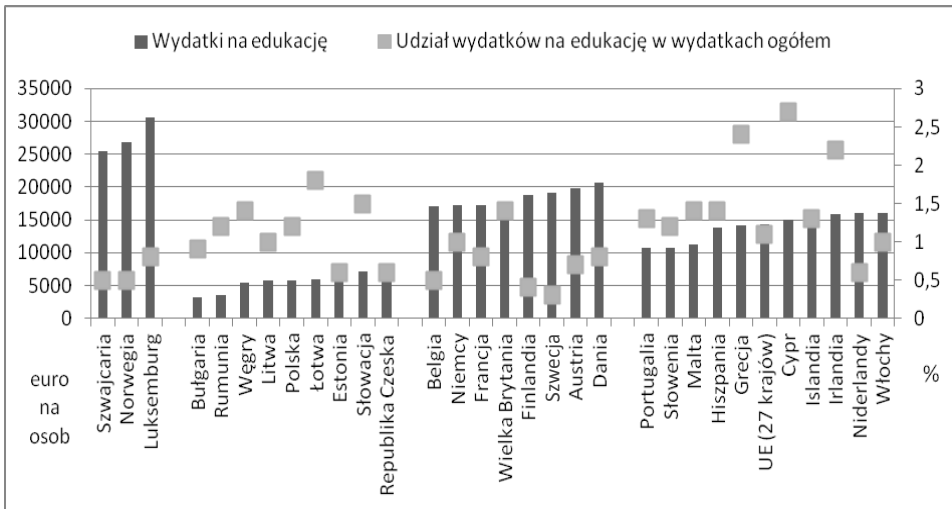
Tabela 1. Grupy krajów ze względu na zastosowane metody skupień

Skupienia	Pełne wiązanie Metoda Warda	Metoda k-średnich
A	Szwajcaria, Norwegia, Luksemburg	Szwajcaria, Norwegia, Luksemburg
B	Węgry, Polska, Litwa, Łotwa, Estonia, Słowacja, Republika Czeska, Rumunia, Bułgaria	Węgry, Polska, Litwa, Łotwa, Estonia, Słowacja, Republika Czeska, Rumunia, Bułgaria
C	Austria, Dania, Szwecja, Finlandia, Wielka Brytania, Francja, Niemcy, Belgia	Austria, Dania, Szwecja, Finlandia, Wielka Brytania, Francja, Niemcy, Belgia, Irlandia, Włochy, Niderlandy, Islandia
D	Słowenia, Portugalia, Malta, Cypr, Niderlandy, Włochy, Islandia, Irlandia, Hiszpania, Grecja, UE (27 krajów)	Słowenia, Portugalia, Malta, Cypr, Hiszpania, Grecja, UE (27 krajów)
TAI wydatki na edukację	0,745	0,747
TAI udział wydatków na edukację	0,200	0,172

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych [Final..., 2013].

Do skupienia A zaliczono Szwajcarię, Norwegię i Luksemburg (tabela 1). Wydatki na edukację w przeliczeniu na osobę były najwyższe ze wszystkich skupień (rysunek 5) i wynosiły od 25 500 euro w Szwajcarii do 30 600 euro w Luksemburgu. Udział wydatków na edukację był relatywnie niski i stanowił od 0,5% do 0,8% wydatków ogółem. W krajach tych wydatki na edukację od 1995 do 2011 r. wzrosły od 1,3-krotnie w Szwajcarii do 2,2-krotnie w Norwegii.

Skupienie B utworzyły kraje o najmniejszych wydatkach na edukację. W 2011 r. średnie wydatki na edukację wynosiły od 3600 euro na osobę w Rumunii do 7700 euro na osobę w Republice Czeskiej. Wydatki na edukację w wydatkach ogółem gospodarstw domowych absorbowwały od 0,6% budżetu domowego w Czechach i Estonii do 1,8% na Łotwie. W skupieniu tym odnotowano największe wzrosty wydatków na edukację, między rokiem 1995 a 2011 poziom wydatków na edukację wzrósł od 2,8-krotnie na Węgrzech do 6,3-krotnie na Litwie. W Polsce wydatki na edukację w 2011 r. wzrosły 3,4-krotnie w porównaniu do 1995 r.

Rysunek 5. Średni poziom wydatków na edukację oraz ich udział w wydatkach ogółem w gospodarstwach domowych w 2011 r. w zależności od skupienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych [Final..., 2013].

Skupienie C objęło kraje, w których wydatki na edukację były większe niż w skupieniach B i D a mniejsze niż w skupieniu A. W gospodarstwach domowych wymienionych krajów statystyczny Europejczyk przeznaczał na edukację od 17 200 euro na osobę we Francji i Niemczech do 20 700 euro w Danii. Udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem gospodarstw domowych stanowił między 0,3% w Szwecji a 1,4% w Wielkiej Brytanii. W roku 2011 w stosunku do 1995 r. odnotowano wzrost wydatków na edukację od 1,3-krotnego w Niemczech do 1,9-krotnego w Finlandii.

Relatywnie niski udział wydatków na edukację w krajach nordyckich (Szwecja, Finlandia, Dania) łączy się z pojęciem „bezpłatnej edukacji”, która jest ważnym aspektem polityki edukacyjnej w tych krajach [Private..., (http)].

Skupienie D obejmowało 10 krajów oraz UE (krajów) (tabela 1). Wydatki na edukację stanowiły od 10 800 euro na osobę w Portugalii i Słowenii do 16 100 euro na osobę we Włoszech. Udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem wynosił od 0,6% w Niderlandach do 2,7% na Cyprze. Na Cyprze oraz w Grecji i Islandii odnotowano najwyższe udziały wydatków na edukację w wydatkach ogółem wśród analizowanych 30 krajów. W analizowanym okresie wydatki na edukację zwiększyły się najmniej w Islandii o 1,4-krotnie, a najwięcej w Słowenii – 2,2-krotnie.

W niektórych krajach, w szczególności na Cyprze, w Grecji i Irlandii udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem jest wyższy niż w innych krajach. Wskazuje się [Private..., (http)], że czynniki, które wydają się być odpowiedzialne za taki obraz to na przykład poziom trudności egzaminów wstępnych dla

dzieci, jeżeli jest wysoki to w gospodarstwach domowych wydaje się więcej środków na prywatne kursy przygotowawcze, tak by dzieci dostały się na następny etap kształcenia. Inny czynnik to jakość systemu edukacji. W Grecji przeświadczenie społeczeństwa o niskiej jakości edukacji publicznej powoduje inwestowanie większej ilości środków w prywatną edukację. W niektórych krajach istnieje też bardzo wysoki szacunek dla edukacji, co powoduje, że członkowie gospodarstw domowych są na ogół skłonni zainwestować więcej niż członkowie gospodarstw domowych z innych krajów.

PODSUMOWANIE

W świetle przedstawionych wyników badań stwierdzono:

– najwięcej na edukację przeznaczano w gospodarstwach domowych pracowników na stanowiskach nierobotniczych, pracujących na własny rachunek, z wyższym poziomem wykształcenia głowy rodziny oraz najzamożniejszych. Najmniej na edukację wydatkowano w gospodarstwach domowych, w których głową rodziny była osoba z niskim poziomem wykształcenia, w gospodarstwach domowych emerytów i rencistów oraz najuboższych;

– w latach 1995–2008 malało zróżnicowanie w wydatkach na edukację między krajami europejskimi. W okresie kryzysu finansowo-ekonomicznego doszło do wzrostu dyspersji w wydatkach na edukację między krajami europejskimi. Największy wzrost wydatków na edukację obserwowano w latach 1995–2006 w szczególności w krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

– dzięki zastosowaniu wielowymiarowych metod statystycznych pogrupowano kraje. Utworzono 4 grupy. Polskę zakwalifikowano do skupienia łącznie z innymi krajami o podobnej sytuacji geopolitycznej, tj. z Węgrami, Litwą, Łotwą, Estonią, Słowacją, Czechami oraz Rumunią i Bułgarią. Największymi wydatkami na edukację odznaczyli się Norwegowie, Luksemburczycy i Szwajcarzy. Najwyższy zaś udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem dotyczył Cypru, Islandii i Irlandii.

Zgromadzone materiały źródłowe pozwoliły na weryfikację przyjętych hipotez. Potwierdzono częściowo hipotezę głoszącą, że *postępujące procesy konwergencji prowadzą do wzrostu wydatków na edukację oraz powodują zmniejszania dysproporcji między gospodarstwami domowymi z różnych krajów europejskich*. W latach 1995–2007 z każdym rokiem zmniejszały się różnice w poziomie wydatków na edukację w gospodarstwach domowych z różnych krajów. W kolejnym jednak okresie zauważono pogłębienie się dysproporcji pomiędzy krajami europejskimi.

Potwierdzono też drugą hipotezę badawczą, że *kryzys finansowo-ekonomiczny doprowadził do spowolnienia wzrostu wydatków na edukację w europejskich gospodarstwach domowych*. W większości krajów europejskich w okresie kryzysu finansowo-ekonomicznego odnotowano stabilizację wydatków na edukację.

LITERATURA

- Analiza skupień*. Electronic Statistics Textbook, StatSoft, http://www.statsoft.pl/textbook/stathome_stat.html?http%3A%2F%2Fwww.statsoft.pl%2Ftextbook%2Fstcluan.html (dostęp 23.07.2013).
- Budżety Gospodarstw Domowych w 2011 r.*, 2012, GUS, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T. (red.), 2011, *Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*, Raport, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.
- Evans I.S., 1977, *The selection of class intervals*, "Transactions of the Institute of British Geographers, New Series", Vol. 2, No. 1.
- Final consumption expenditure of households by consumption purpose – COICOP 3 digit – aggregates at current prices Eurostat*, Database 2013, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (stan na dzień 4.09.2013).
- MacQueen J., 1967, *Some methods for classification and analysis of multivariate observations*, "Proceedings of the fifth Berkeley symposium on mathematical statistics and probability" Vol. 1, No. 281–297.
- Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych*, 2011, Departament Warunków Życia, GUS, Warszawa.
- Pasławski J., 2003, *Jak opracować kartogram*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Piekut M., 2008, *Polskie gospodarstwa domowe – dochody, wydatki i wyposażenie w dobra trwałego użytkowania*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Unemployment Rate – Annual Data*, Eurostat. Database 2013, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsun20&plugin=1> (stan na dzień 23.07.2013).
- Private Household Spending on Education&Training*. Project Report, http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/household_en.pdf (stan na dzień 05.09.2013).

Streszczenie

Celem artykułu było zbadanie zróżnicowania poziomu wydatków na edukację oraz ich udziału w wydatkach ogółem w europejskich gospodarstwach domowych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na gospodarstwa domowe zlokalizowane w Polsce. Postawiono dwie hipotezy badawcze:

1. Obserwuje się wzrost wydatków na edukację, a procesy konwergencji społecznej prowadzą do zmniejszania dysproporcji w wydatkach pomiędzy gospodarstwami domowymi z różnych krajów europejskich.
2. Kryzys finansowo-ekonomiczny doprowadził do spowolnienia wzrostu wydatków na edukację w europejskich gospodarstwach domowych.

Materiał źródłowy stanowiły bazy danych GUS i Eurostat. W latach 1995–2008 malało zróżnicowanie w wydatkach na edukację między krajami europejskimi a w okresie kryzysu finansowo-ekonomicznego doszło do wzrostu dyspersji. Największymi wydatkami na edukację odznaczali się Norwegowie, Luksemburczycy i Szwajcarzy. Najwyższy zaś udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem dotyczył Cypru, Islandii i Irlandii. Poziom wydatków na edukację oraz udział tych wydatków w wydatkach ogółem w Polsce jest najbardziej zbliżony do krajów o podobnym położeniu geopolitycznym (Litwa, Rumunia i Bułgaria). W Polsce najwięcej na edukację przeznaczano w gospodarstwach domowych pracowników na stanowiskach nierobotniczych,

pracujących na własny rachunek, z głową rodziny legitymującą się wyższym poziomem wykształcenia oraz w gospodarstwach domowych najzamożniejszych, najmniej zaś w gospodarstwach domowych, w których głową rodziny była osoba z niskim poziomem wykształcenia, w gospodarstwach domowych emerytów i rencistów oraz najuboższych.

Słowa kluczowe: konsumpcja, gospodarstwa domowe, różnice międzyregionalne, UE, analiza skupień

Inequalities in Expenditure on Education in European Households

Summary

The aim of the publication was to analyze differences in the level of expenditure on education and their share in total expenditure in European households, with special attention paid to households located in Poland. The following hypotheses have been formulated:

Hypothesis 1: The processes of social convergence in EU lead to reducing disparities in expenditures between households from different European countries.

Hypothesis 2: Financial and economic crisis led to a slowdown in the expenditure on education in European households.

The data used in the study come from GUS (Poland's Central Statistical Office) and Eurostat. In the years 1995–2008 differences in expenditure on education between European countries decreased. During the financial and economic crisis there was an increase of disparities. The largest expenditure on education had the Norwegians, Luxembourgers and the Swiss. The highest share of education expenditure in total expenditure referred to Cyprus, Iceland and Ireland. The level of spending on education and the share of these expenditures in total expenditures in Poland is similar to most of countries of Central and Eastern Europe (Lithuania, Romania and Bulgaria). In Poland, the highest level of expenditures on education is visible in households of self-employed and professional workers, among the educated and wealthy ones. The least was spent in households where the head of the family was a person with a low level of education, among the pensioners and the poor.

Keywords: consumption, households, regional differences, EU, cluster analysis

JEL: C1, D1, E21, F61